

Defensoría
del Pueblo
COLOMBIA

**SHIIPÄ,
TÜ AKUIPÄ
PÄLÄJÄTKÄT,
SOUJE TU UCHII
JEMIAIKÄT, SANTA
MARTA OUTÄ TÜ
SATOÜPÜNÄKÄT.**

Lengua: Wayuunaiki
Pueblo: Wayuú

Tü achajainjatkälü suchiku tü akuipäkat

Sashäjäkä't achikü tü akuipä, päläjätkät sumuin SNSM AKÜJÜSHİ, SUTÜN, Shütchiin Tü Mäpääkät, supüt sütüjäinjätuin tu tu waoümainkät shuchikeje, tü amulialäkat sulätäkät tu mäkat, Suka nojoluin etnüin tu Shütchiinkat Wayüu sulü tu (Derecho Internacional Humanitario), watchin mioukat ekipüjäna.

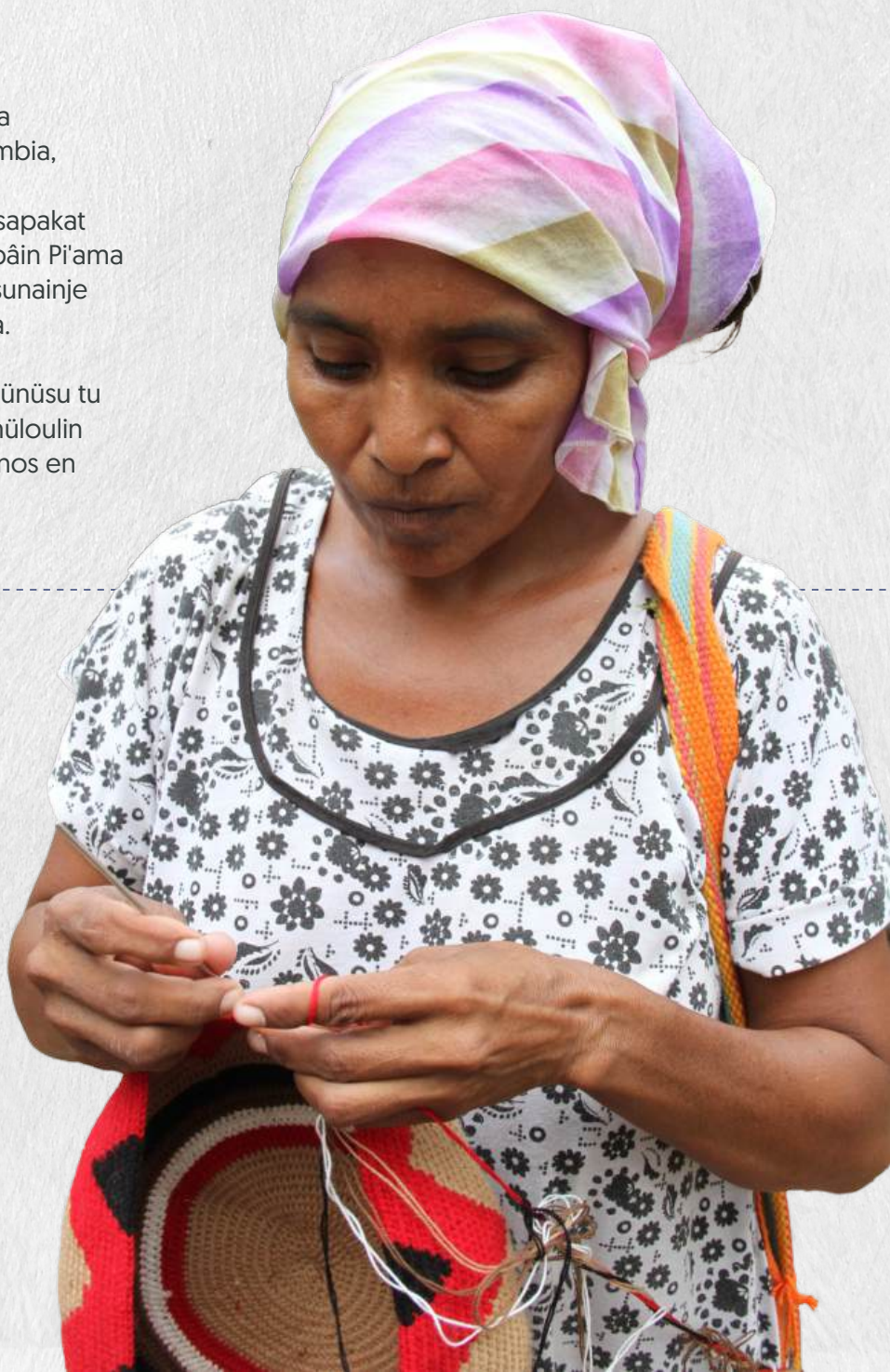
Sukä eiin tia, ajuitsü tü salüikät noüjë na
(Katchiishikana Gaitanista yajê Colombia,

- **Sulüjüle Oumäinkät:** tü mäkat sapakat tu SNSM, suma satoükälilüa säpâin Pi'ama Shiki Wane oumäinpapule jöü sunainje Guajira, César sumä Magdalena.
- **Shimiousë tu suküaipakät:** aküjünusu tu Shütchiinkat IPUNAKÄT sukä amüloulin Shütchiinkat tü Derechos humanos en infracciones, sumuin DIH.

ê Ajuitüin tu kapulëkat

Kapulëkat, aküjünusu Suka eiin suküaipakät Autodefensas Conquistadores de Uchikat Jemiaikät, suma tu Gaitanistakalilua.

Tüakujunakat suchiku tu muliakat aiin, sukäjät ein oütâ amüiwuä suma tu koutuskalilüa, nä jó asurütnaka apänawaïsü tü tepichikalialuä.

Oumäinpapule katchinsü sukä kapüleïn shia

Tu julutkät ain, antitsü Wane miou
sutchiïn tu alatakä sulü tu Mäpääkät:

Sukä eiïn tia, ajuitsü tü salüikät noüjé na
[Katchiïnshikana Gaitanista yajé Colombia,

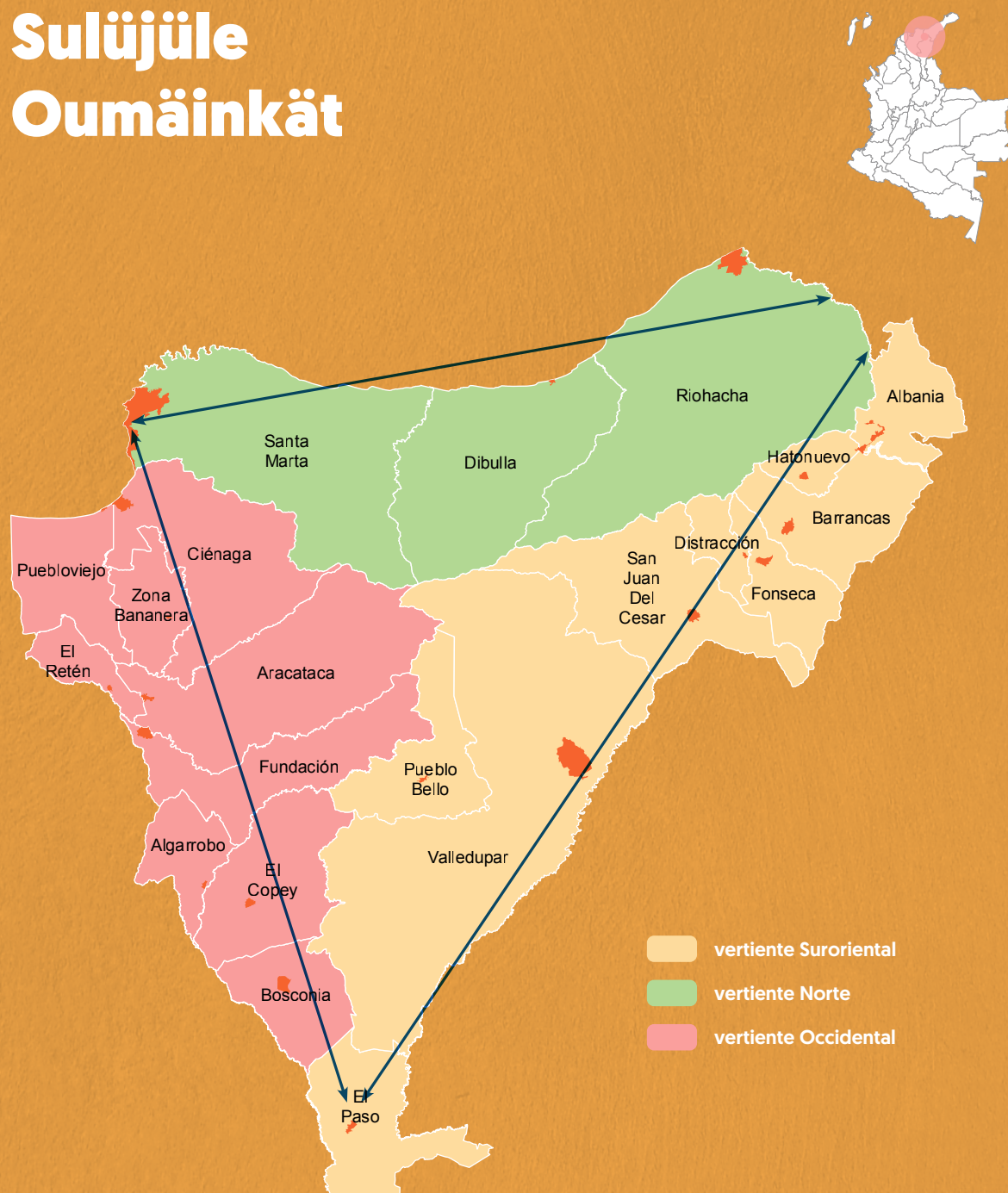
- waoümaïnkät: Iku, Wiwa, Kankuamo, Taganga, Ette Ennaka, Wayúu, Zenú, Yukpa e inga.
- Tü ajuitäkät wätéjé
- Tü ayätäkät soü jimé akä ayatashikana soü Akumaja kaütoü, wöm, öülâ, shiapüin suküaipä läualâyü
- Katchiïkat mapälü [Säpâin tu putchikat' noüjé napüshüa]
- Jintülí napüshüa, sumä miouyükanä [NNA]
- Nâ wayüü ayatashikana soü Akumaja tü watchiïkat mapälü.
- Tü Mäpääkät ajäpülujâkat {suküaipä akäi nâ wayükanä wanejanäkanä akuïpa}.
- Mäkat Rrom

Shiipä supüshua tü ajuitäkät', souje SNSM

Tu päläjätkat kajapülüin
wané aküjüshí sünainje, tu
miouyükanä ekipüjäna, supüt
sütüjäinjätuïn jamein nâkuaipa
mulekä sulätulë, wané
kasâ namá nâ wayükanä
wanejanäkanä, supüt
säpâin tu Shütchiïkat
oumäinpapulekat.

Sulüjüle Oumäinkät

1

Shütchiiinkat pücüaipa sulü tu Mäpääkât

Tü ekilajiapulekat sainjuinjät:

- Apäinjat aimajuinjät tu makaliluä sumaiwajatkät, ejatukät eiin wanë akuaipä, akäi tu yüikät, oütä tu aiyatäkät supüt anainjatüin atchinka sütun wayüü.
- [Ajäpülüjalé wuün, Uchiï , ipunäkat sumä tü juikät]
- Nojoluinjät esin wanë akuipä, ê sulatüin soüoünä tü akuipäkat.

2

Naliï nä ayatäshikana souje nâkuaipa, sulü noumain

Tu sainjuinjätkat tü miouyükat:

- Apäinjat, anainjatü tü Shütchiiinkat tu alüataskalilua sulü sumäin
- Sucheküinjat suküaipä wanë, alüataskalilua nojoluinjäna jimatun.
- Aküjila jamüinjatüin suküaipä tü alüataskalilua, supülä supülä anainjatüin tü akujenâjat achike sunäin tu ainjünüinjatkat.
- Akumajä nä tepichikalialuä, akäi nä miouyükäna, supülä antä ain tü kapulëkat aküjünün.

Shiipä supüshua tü ajuitäkâ't, souje SNSM

3

Ainjünüinjatkat supülä tu wayükana mainkalilua akuaipä.

Tü ekilajiapulekat sumä tü Shütchiiinkat wayüü ainjatüjat:

- Eitainjatü suküaipä sulü tü Mäpääkât, supülä nojoluinjänain molüin nä wayükana.
- Nojolesü ein oulakilawüa, pejepünä sunäin michiilüä, ekilajiapulê.
- Einjatü tü wayüü kajapülüin suküaipä tu mä mioükat supushüa, [Äin, ekilajä, atchinkät, anä mapälü,] sulü tu mä'a alätakalä a'lü.

4

Sutchin sumä julutkät

Ekipüjäna sumä tü wanëilüa :

- Achajaïnjat, oütâ musiâ eитайnatü wanë salii tu oütakat ain wayüü, atolojelä ain wayüü, amuloüle wayüü, ennakä supüt achünä kasää, oütâ musiâ ekaein makasain tuilüa.
- Achajaïnjat wanë suküaipä, tu Oumäinpapulekalilüa, sumä tü watejekälilüa.
- Apä sutchin tu anä akuipäkat suma tü Mäpääkät oütâ namä nä wayükana.

5

Atapäjä soü NNA sumä tü tepichikalialuä wayüü

Tü mioüskat ainjüinjät:

- Akumajä suküaipä supülä Einjatüin tü NNA
- Katchinjêlä ain tu ekilajiapulekat päläjätkat
- Ajutälêlä ain tu ekilajäkat supülä wanëilüa mioü akuipä

6

Aimajêlä ain napüshüa nä wayükana

- Tü UNP sumä tü wanëilüa ashäjakalilüa tü supüna Saatchin napüshüa
- Katchinjêlä ain tu suküaipakät anajajushkät supülä tü seyüükät wayüü.
- Alotilelään tu supünäkät tü wayükana natakänä akuipä oütâ nä ayatäshikana.

7

Saimäjêlä ain tü Mäpääkät soujê, tü alatawaïka

Tü mioüskat ainjüinjät:

- Atchinjelä ain, tü mioüskat akuipä soujê tü suluskälilüa tu alätakalä.
- Akuinjä lötô ain supülä tü wayükana supülä tü mioüskat akuipä wattämüin wayüü.
- Ajutälêlä ain wanë analüt soujê tü ainjushkalilüa sumüin supüshua tü wayüükalilüa

8

Tutâ ain sumä wayüü mulekä sulätulë wanë awatawä

Kasä Ainjünüinjakat shiïpiapä tü mioükat:

- Acuïnjünjuna wanë michiïluä ejanälë nä wayükana.
- Eläjanuïnjatü wanëpia tü choüjäkä mulekä sulälutulë wanë awatawä ain.

9

Que Apä, kalalöuta sumä emioüjä tu mäkat

Sainjuinjätkat Tü mioükat akuipä:

- Amötsolëlâ ain tu kalalöutakalilüä, sülukäna tü mioüskat
- Asalijâ tü kalalöutakalilüä choüjäkä ajaläjelâ, sulü tu suküaipakät tü wayüü watejekälilüä, suma tu sülukäna tu ayawa mapälü wanëpia.
- Akoyojela'ain tu eiyatakat sutchinlü tu Mäpääkät Zenú, inga sumä wanëilüä.

10

Atchiiinla soü tu ajapulüja sünaïnje tu ajapulüjunukat

Tü Mioüskat ekï sulü suküaipä wayüü:

- Ainjünüinjakat sulü wakuaipa, sutchinlü wayüü oütâ musiâ tu ainmajuskat.
- Sutchin tu amananukat souje tu wayükana alüataskalilüä.

11

Ashäwä suchiku wanë anä ain akuaipä

Tu atujakalilüa:

- Aluwatelä wanë ashäwä supülâ, Einjatüin wanë jimata ain.
- Amötsolëla tu suküaipainjakät tu amelaïnpalakät, namüin nä, wayükana sülukäna tu wanejakat (LGTIBQ) solü noumaïn.
- Eitelä ain wanë aikälapulë supülâ, lotüinjatüin tü wayükana, soü nanchin nä wayükana.

Anuikulü motsöin akujä aïn ¿ Käsäjä wayüü tü supülâ tüwayukana sülukäna noumain

Tü jo mioüskat ainmajuinjakat, tu
Uchii Jemäikät Maka, sukä mäpain
analülüt.

Apunüinjat, tü salüikät, tü wayükana
alüataskalüla soü noumain, jaitainü
watäin nayä.

Sümanäsü supülâ anainjatüin, tü
analükat aïn, supülâ tü tepichikalialuä,
oütâ nä miouyushikana, oütâ nä
miouyushikana sulü noumain.

Sapüinjat suküaipä tu
Oumäinpakalilua, pejepünâ sunaïn
Uchii Jemäikät, supülâ nojölüin
sujitüin wanë kasâ mapenä.

Nayainjänä yaläkä supülâ, nojölüin
sulatüin, wanë kasâ julülüt, matchin
aïn, supülâ anainjatüin, Shula
wanëpia sumä tü nainkat.

Traducido Por:
Juan Jose Gomez.

Fotografías:
Tomasa Henríquez Larrada.
Defensoría del Pueblo.